

4. Мельничук Б. Векірчик Кузьма Миколайович. Тернопільський енциклопедичний словник. 2004. Т. 1: А - Й. С. 233–234.
5. Світла пам'ять про колегу: [про Кузьму Миколайовича Векірчика – професора кафедри ботаніки ТНПУ ім. В. Гнатюка] / кол. ред. журн. «Освітянин». Освітянин. 2009. №6. С. 31.

УДК 58:069.029+634.6+502.14

БОТАНІЧНИЙ РОЗСАДНИК ЯК БАЗА ДЛЯ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Парубок М. І.

Уманський національний університет садівництва

E-mail: m.parubok69@gmail.com

У сучасних умовах знання про природу залишаються одними з основних складників біологічної освіти. Засвоєння предмету пов'язується передусім із здатністю застосовувати знання у повсякденному житті. Для цього важливим є набуття особистого досвіду активної діяльності, посилення світоглядного компоненту, формування ціннісних орієнтацій у ставленні до живих об'єктів навколишнього світу. Основу і зміст сучасних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, яка полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні нового у традиційну систему освіти. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості, що направлені на максимальну активізацію студентів у ньому [1].

Одним із завдань ботанічних розсадників і садів є здійснення науково-дослідної, навчальної та еколого-освітньої роботи. Ботанічні розсадники як і сади активно задіяні у реалізації різних навчальних програм та практичних занять студентів, учнів шкіл, на їх базі проводять навчально-консультативні семінари для фахівців з інших, або дотичних галузей. Нині колекція розсадника залишається базою навчальної

Історія науки та методика навчання природничих дисциплін

та наукової підготовки студентів спеціальностей 091 Біологія, 201 Агрономія, 202 Захист рослин, 203 Плодоовочівництво та виноградарство, 205 Лісове господарство, 206 Садовопаркове господарство [2].

Спочатку, ще в Одесі, це були розсадники, дослідні ділянки та колекції рослин, після переведення училища з Одеси до Умані продовжувалися разом із колекцією використовуватися старі методи роботи, та створюватися нові. Уже в 1976 році було створено ботанічний сільськогосподарський розсадник, який став основною базою в регіоні з розповсюдження рідкісних та маловідомих рослин і слугував навчальним підрозділом для вивчення культурних і дикорослих рослин та місцем для виконання наукових досліджень.

Крім здійснення навчальної ролі, ботанічний розсадник виконував ще й освітньо-виховну та просвітницьку роботу з питань ботаніки, екології, охорони природи, селекції рослин, декоративного садівництва, садово-паркового мистецтва та захисту і карантину рослин. Окрім цього, посадковий матеріал з розсадника надавався безкоштовно для закладання «шкільних садків» на той час у Київській, Подільській, Чернігівській і Волинській губерніях [2].

За всю історію свого існування ботанічний розсадник пройшов низку реконструкцій але завжди він виконував основні завдання – збереження та вивчення рідкісних і маловідомих рослин, а також їх інтродукцію, акліматизацію і розмноження в спеціально створених умовах ефективного господарського використання видів місцевої і світової флори. Це давало можливість створити матеріально-технічну базу для підготовки висококваліфікованих та знаючих свою справу фахівців.

З самого початку формування ботанічний розсадник був поділений на дві частини – основну колекцію, де за систематичним принципом були представлені переважно трав'яні рослини, а також деякі низькорослі напівкущі і кущики. Високорослі деревні та кущові рослини висаджувалися окремо у арборетумі, який розташований поруч із основною колекцією.

Загалом, за останній 45-річний період існування ботанічного розсадника на його основній частині було випробувано 1329 видів та кілька сотень сортів трав'яних рослин

Історія науки та методика навчання природничих дисциплін

із 497 родів, 75 родин. На сьогодні у колекції налічується 385 видів із 230 родів, 55 родин. За весь період у арборетумі випробувано близько 200 видів, а нині тут налічується 91 вид, із 63 родів, 31 родини.

Найбільш чисельні за кількістю видів родини класу Liliopsida (=Monocotyledonae): Liliaceae, Poaceae ; класу Magnoliopsida (=Dicotyledonae): Asteraceae, Fabaceae, Rosaceae, Brassicaceae, Lamiaceae, Ranunculaceae та ін.

Розсадник поділено на відділи: лісопаркова зона, колекція лікарських рослин, систематична колекція, колекції багаторічних декоративних рослин та ділянка для проведення наукових досліджень студентами, аспірантами кафедри садово-паркового господарства.

У лісопарковій зоні зростають рідкісні, реліктові деревні та кущові красивокувітучі рослини, зокрема: *Aristolochia macrophylla* Lam., *Buddleja davidii* Franch., *Calycanthus occidentalis* Hook. & Arn., *Deutzia scabra* Thunb., *Eleutherococcus senticosus* (Rupr. & Maxim.) Maxim., *Exochorda racemosa* (Lindl.) Rehder., *Euonymus nanus* M. Bieb., *Ginkgo biloba* L., *Hydrangea macrophylla* (Thunb.) Ser., *Kerria japonica* (L.) DC, *Kolkwitzia amabilis* Graebn., *Liriodendron tulipifera* L., *Magnolia kobus* DC, *Malus niedzwetzkyana* Dieck. ex Koehne, *Prunus triloba* Lindl., *Rhododendron luteum* Sweet., *Staphylea pinnata* L., *Syringa persica* L., *Taxus baccata* L., *Weigela floribunda* C.A. Mey, різні види *Cotoneaster* Medik., *Spiraea* L. і багато ін. [4]

Лісопаркова зона – призначена для вивчення екологічних умов зростання та фітоценотичного впливу компонентів.

Колекція лікарських рослин – створена для проведення екскурсій і лекцій, ознайомлення студентів з біоекологічними особливостями та їх різноманітністю. Частина видів лікарських рослин є досить декоративними і можуть з успіхом використовуватися в озелененні. З метою популяризації різнопланового використання лікарських рослин на базі УНУС проводяться круглі столи, конференції, виставки тощо.

Колекція декоративних рослин постійно поповнюється інтродуцентами, і призначена для вивчення студентами, аспірантами особливостей рослин, розробки технології вирощування та використання у зеленому будівництві. Тут

Історія науки та методика навчання природничих дисциплін

висаджено колекцію видів і сортів троянд, сакури, калістефусу, півників, півоній, а також є рідкісні види (*Ginkgo biloba L.*, *Taxus baccata L.*, *Magnolia kobus Thunb.*, *Liriodendron tulipiferum L.*, *Pulsatilla nigricans Storck.* і *P. Grandis Wend.*, *Adonis vernalis L.*, *Rhododendron luteum Sweet.*, *Euonymus nana Bieb.*, *Scopolia carniolica Jacq.*, *Coronilla elegans Panc. ma in.*) [3].

Колекційний розсадник має надзвичайну наукову цінність і перспективність, яка необхідна для оволодіння майбутньою професійною діяльністю випускників, проведення наукових досліджень викладачами, аспірантами, докторантами та невід'ємною базою з розмноження і розповсюдження інтродукованих видів рослин і їх популяризація.

Бережливе ставлення до навколишнього середовища не можливе без виховання любові до світу живого. Яскраві враження, краса, позитивні емоції під час проведення уроків природи на відкритому повітрі допоможуть виховати здорове і екологічно-відповідальне покоління людей.

Охорона природи в цілому і охорона рідкісних видів рослин зокрема, є запорукою сталого розвитку людства в умовах стрімкого розвитку технологій та збільшення забруднення навколишнього середовища. Ботанічні розсадники, сади і дендропарки є осередками збереження флористичного різноманіття і охорони рідкісних і зникаючих рослин, що вже занесені до Червоної книги України.

Список літератури

1. Заїменко Н. В. Про сучасний стан, проблеми і перспективи збереження та збагачення рослинного різноманіття в ботанічних садах і дендропарках України (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 1 липня 2015 року) // Вісник Національної академії наук України, 2015. № 9. С. 33–38.
2. Каталог рослин ботанічного розсадника Уманського національного університету садівництва. Довідковий посібник / авт.-упоряд. Т. В. Мамчур, Г. А. Чорна, М. І. Парубок, О. В. Свистун, Н. В. Михайлова; за ред. д-ра с.-г. наук В. П. Карпенка. – Умань: Видавець «Сочінський М. М.» 2023. – 238 с.
3. Кравець Т. О., Парубок М. І., Свистун О. В. Інтродукція

та акліматизація рослин в умовах колекційного розсадника Уманської ДАА. Ресурсознавство, колекціонування та охорона різноманіття : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 20 верес. 2002 р. Полтава, 2002. С. 192–196.

4. Свистун О.В. Роль колекційного розсадника Уманського НУС у підготовці фахівців садово-паркового господарства / О.В. Свистун, Т.В. Мамчур, М.І. Парубок // Агробіологія:Збірник наукових праць / Білоцерків.нац.аграр.ун-т. – Біла Церква, 2012. – Вип. 8(94). – С.13-15.

УДК 37.064:373.016:5

**ТЕХНІКИ ФАСИЛІТАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ З
ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Петрів Л. В., Барна Л. С.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: lidiapetriv44@gmail.com; barna@chem-bio.com.ua

У вимірі нових освітніх реалій особливо запитаними є знання щодо взаємодії учнів та педагога, засновані на спільній діяльності, рівноправності, підтримці, довірі й взаєморозумінні. Це актуалізує необхідність реалізації технік педагогічної фасилітації, що передбачає включення учнів до навчальної діяльності, створення передумов самоорганізації та саморозвитку особистості в освітньому середовищі.

Термін «фасилітація» походить від англ. facilitate – «допомагати, полегшувати, сприяти», був запроваджений впливовим американським психологом, одним із лідерів гуманістичної психології К. Роджерсом, і став використовуватися для означення стилю управління [4]. Як стверджував К. Роджерс, завданням учителя є «дозволити учню вчитися, плекати його власну допитливість» [5, с. 11].

Фасилітація в освітньому процесі сприяє встановленню доброзичливої робочої атмосфери співпраці між педагогом і учнями, задоволенню їх соціокультурних та інтелектуальних